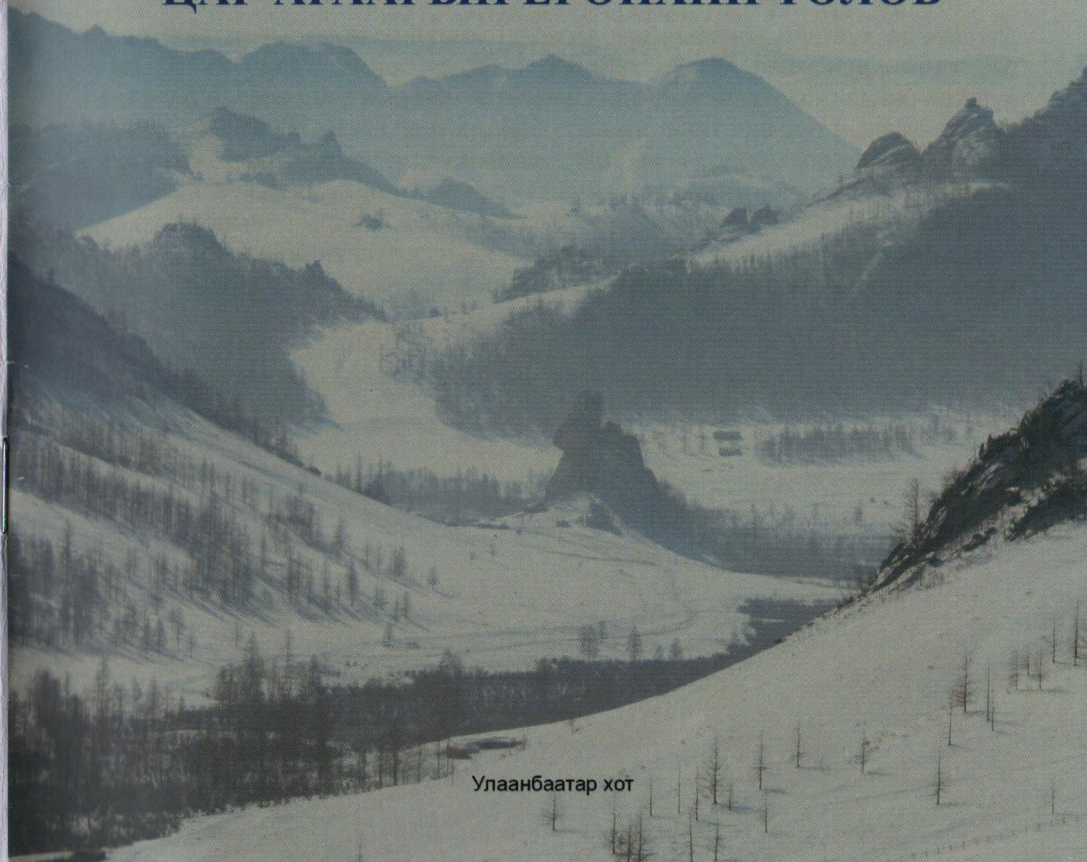

ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ХЭРЭГЖҮҮЛЭГЧ АГЕНТЛАГ
ЦАГ УУР, ОРЧНЫ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ГАЗАР
УС ЦАГ УУР ОРЧНЫ СУДАЛГАА
МЭДЭЭЛЛИЙН ХҮРЭЭЛЭН

МОНГОЛ ОРНЫ 2015 ОНЫ X-XII САРЫН ЦАГ АГААРЫН ЕРӨНХИЙ ТӨЛӨВ

Ус цаг уур, орчны судалгаа
мэдээллийн хүрээлэн
УБ-210646, Жуулчны гудамж-5,
Утас: 326609
Факс: 976-11-326614
И-мэйл: meteoins@magicnet.mn
Цахим хуудас: www.tsag-agaar.gov.mn, www.imh.mn

Улаанбаатар хот

Таны анхааралд

Ус цаг уур, орчны судалгаа, мэдээллийн хүрээлэнгээс гаргаж ирсэн Дулаан ба хүйтний улирлын цаг агаарын урьдчилсан төлөв нь зөвхөн уур амьсгалын дунджаас хазайх хандлагийг өгдөг бөгөөд таарц нь 60 гаруй хувьтай байдаг ч сүүлийн жилүүдэд эрчимтэй явагдаж буй дэлхийн дулаарал, уур амьсгалын өөрчлөлтийн улмаас байгаль цаг агаарын гамшигт үзэгдэл ихээр ажиглагдах болсон нь цаг агаарыг урт хугацаагаар урьдчилан мэдээлэхэд хүндрэл учруулж байна. Иймд хүйтний улирлын IX-III сард цаг агаарын төлөвийг 3 сараар гаргаж, тухайн сарын агаарын температур, хур тунадасны уур амьсгалын дундаж зургийн хамт оруулсан болно. 2015 оны XI сарын эцсээр 2016 оны I-III сарын цаг агаарын ерөнхий төлөв гарна.

2015 ОНЫ X-XII САРЫН ЦАГ АГААРЫН ЕРӨНХИЙ ТӨЛӨВ

Монгол орны хүйтний улирлын уур амьсгалын тойм

Хүйтний улирлын хамгийн дулаан сар болох X сард агаарын дундаж температур 1981-2010 үны дунджаар Алтай, Хангай, Хэнтэйн нуруу, Хөвсгөлийн уулархаг нутгаар 0-5°C хүйтэн, Алтайн чанад говь болон говийн аймгуудын нутгаар 4-9°C, бусад нутгаар 0-5°C дулаан байдаг бол XII-I сард хүйтэрч Увс, Завханы хойд, Хөвсгөлийн баруун хойд, Сэлэнгийн зүүн хэсгээр 25-32°C, Өмнөговийн нутаг, Говь-Алтай, Баянхонгор, Өвөрхангай, Дундговь, Дорноговийн өмнөд хэсэг, Цэцэрлэг, Арвайхээр орчмоор 11-18°C, бусад нутгаар 20-25°C хүйтэн байдаг. Харин III сараас дулаарч Увс, Завханы хойд, Хөвсгөлийн баруун хэсгээр 12-17°C, Ховд, Говь-Алтай, Баянхонгор, Өвөрхангай, Дундговийн өмнөд хэсэг, Өмнөговь, Дорноговийн нутгаар 0-5°C, бусад нутгаар 6-11°C хүйтэн байдаг. Гэхдээ жил бүрийн өвөл харилцан адилгүй байдаг. Тухайлбал: Сарын дундаж температур манай орны ихэнх нутгаар 1982, 1990, 1995 оны X-XII сард олон жилийн дунджаас 1-3°C, 1990, 1993, 1998, 1999, 2002 оны I-III сард 3-7°C-аар дулаан болж, хоногийн үнэмлэхүй их температур говь талын нутгаар 15-20°C хүрч дулаарч байсан бол 1944, 1956, 1967, 1976, 1981, 1987, 2002 оны X-XII сард олон жилийн дунджаас 1-4°C-аар, 1945, 1957, 1977, 1981, 1984, 2001 оны I сард 3-6°C-аар хүйтэн болж, 1944-1945, 1956-1957, 1976-1977, 2005 оны өвөл Увс, Завхан, Баянхонгор, Хөвсгөлийн хойд хэсгээр шөнөдөө 45-55°C хүрч хүйтэрч байжээ.

Олон жилийн дундаж байдлаар X сард Хангай, Хөвсгөл, Хэнтэйн уулархаг нутаг, Орхон-Сэлэнгийн сав, Дорнодын тал нутгаар 12-17, Их нууруудын хотгор, говийн нутгаар 1-5, бусад нутгаар 6-11 мм хур тунадас ордог бол XI сараас эрс багасаж XII-II сард Хангай, Хөвсгөл, Хэнтэйн уулархаг нутаг, Орхон-Сэлэнгийн сав, Дорнодын тал нутгаар 2-4, бусад нутгаар 2 мм хүртэл цас ордог. Харин III сараас бага зэрэг ихсэж Их нууруудын хотгор, говийн нутгийн зүүн хэсгээр 0-2, бусад нутгаар 3-7 мм цас ордог. Гэвч 1975, 1987, 1988, 1993, 2001, 2002, 2009-10 онд зарим нутгаар олон жилийн дунджаас 3-5 дахин их цас орсон бөгөөд 1990, 1993 оны хаврын эхээр Говь-Алтай, Завхан, Баянхонгор, Өмнөговийн нутгаар 5-7 хоногт 20-56 мм нойтон цас орсон нь сүүлийн 30 гаруй жилд тохиолдоогүй онц аюултай үзэгдлийн хэмжээнд хүрч олон мянган мал хорогдсон байна.

Олон жилийн дундаж байдлаар Алтай, Хангай, Хөвсгөл, Хэнтэйн уулархаг нутгаар XI сарын эхний арав хоногт, говийн нутгаар XI сарын сүүлчийн арав хоногт, зарим үед XII сарын эхний арав хоногт, бусад нутгаар XI сарын дунд арав хоногт цасан бүрхүүл тогтдог. XII-I сард цасны дундаж зузаан говийн нутгаар 1-4, баруун ба төвийн нутгийн хойд хэсгээр 10-15, бусад нутгаар 4-9 см хүрдэг. Цас их орсон жил уулархаг нутгаар 24-30, бусад нутгаар 18-20 см хүрдэг бөгөөд 1987, 2001-2003, 2005, 2007, 2010 оны I сард цасны дундаж зузаан уулархаг нутгаар 40-45, хунгарласан газраа 60-80 см хүрч мал өвөлжилтийн байдал онцгой хүндэрч байжээ.

ЦАГ АГААРЫН ЕРӨНХИЙ ТӨЛӨВ

Аравдугаар сард. Агаарын температурын сарын дундаж нь Ховд, Говь-Алтай, Булган, Төв, Хэнтий, Дорнодын хойд хэсэг, Баян-Өлгий, Увс, Завхан, Хөвсгөл, Архангай, Сэлэнгийн ихэнх нутгаар олон жилийн дундгийн орчим, бусад нутгаар олон жилийн дунджаас 0.5-1.0 градусаар дулаан байна (**1 дүгээр зураг**).

Энэ сард Баян-Өлгий, Увсын хойд, Хөвсгөлийн зүүн, Булганы баруун, Төв аймгийн зүүн өмнөд, Хэнтий, Дорноговийн өмнөд хэсэг, Архангай, Сүхбаатар, Дорнодын ихэнх нутгаар олон жилийн дунджаас ахиу, Ховдын зүүн, Говь-Алтай, Баянхонгорын өмнөд, Өмнөговийн баруун хэсгээр олон жилийн дунджаас бага, бусад нутгаар олон жилийн дундгийн орчим хур тунадас орох төлөвтэй (**2 дугаар зураг**).

Арваннэгдүгээр сард. Агаарын температурын сарын дундаж нь Баян-Өлгий, Увс, Завхан, Өмнөговь, Дорноговийн ихэнх нутаг, Ховдын хойд, Хөвсгөл, Сүхбаатарын баруун, Говь-Алтай, Баянхонгор, Хэнтийн өмнөд, Дундговийн зүүн хэсгээр олон жилийн дунджаас 0.5-1.0 градусаар дулаан, бусад нутгаар олон жилийн дундгийн орчим байна (**3 дугаар зураг**).

Энэ сард Баян-Өлгий, Говь-Алтай, Булган, Сүхбаатар, Дорнодын ихэнх нутаг, Ховд, Өвөрхангайн хойд, Увс, Баянхонгор, Өмнөговь, Дорноговийн өмнөд, Хөвсгөл, Архангай, Хэнтийн зүүн, Төв аймгийн баруун хэсгээр олон жилийн дунджаас ахиу, бусад нутгаар олон жилийн дундгийн орчим цас орох төлөвтэй (**4 дүгээр зураг**).

Арванхоёрдугаар сард. Агаарын температурын сарын дундаж нь Увс, Завханы хойд, Хөвсгөлийн баруун, Говь-Алтай, Баянхонгорын өмнөд, Өмнөговийн баруун хэсгээр олон жилийн дунджаас 0.5 градусаар дулаан, Хэнтийн зүүн хойд, Дорнодын баруун хойд хэсгээр олон жилийн дунджаас 0,5 градусаар хүйтэн, бусад нутгаар олон жилийн дундгийн орчим байна (**5 дугаар зураг**).

Энэ сард Увс, Завхан, Дорноговийн хойд, Хөвсгөлийн баруун, Говь-Алтай, Баянхонгор, Хэнтийн өмнөд, Дундговийн зүүн хэсгээр олон жилийн дундгийн орчим, бусад нутгаар олон жилийн дунджаас ахиу цас орох төлөвтэй (**6 дугаар зураг**).

**2015-2016 оны өвөл, хаврын бэлчээрийн даацыг
тодорхойлсон дүн**

Монгол улсын Засгийн газрын 286 дугаар тогтоолын дагуу Ус цаг уур, орчны судалгаа, мэдээллийн хүрээлэнд **2015-2016 оны өвөл, хаврын бэлчээрийн даацыг** баг бүрийн бэлчээрийн ургац, малын тоо, бэлчээрийн талбайн хэмжээ, бэлчээр ашиглах хугацаа зэрэг мэдээлэл дээр үндэслэн багийн нутгаар тооцоолж гаргав.

Зуншлагын байдал 2015 оны 8 дугаар сарын 20-ны байдлаар нийт нутгийн 30 гаруй хувьд хэвийн, 60 орчим хувьд гандуу, 10 хүрэхгүй хувьд гантай байв. Бэлчээрийн даацыг нийт нутгаар тооцоолж гаргасан дүнгээс Үзвэл:

- 40 % нь 50 хүртэлх хувь (бэлчээрийн нийцтэй)**
- 20 % нь 51-100 хувь (бэлчээр хүрэлцээтэй)**
- 30 % нь 101-300 хувь (даац 1-3 дахин хэтэрсэн)**
- 5 % нь 301-500 хувь (даац 3-5 дахин хэтэрсэн)**
- 5 % нь 500 хувиас их (даац олон дахин хэтэрсэн)**

байна. (Бэлчээрийн даацын зураг, 2015 оны 8 дугаар сарын 25). Өөрөөр хэлбэл нутгийн 60 орчим хувьд мал өвөлжилт, хаваржилт хэвийн байх боломжтой гэж үзэж болохоор байна. Харин нутгийн 40 гаруй хувь нь өөрийн сумын нутагт мал сүргээ онд оруулах бэлчээрийн боломж муу байгаа нь өөр нутагт отор нүүдэл хийх, нэмэгдэл тэжээл бэлтгэх, малын тоог бууруулах зэргээр мал өвөлжилт, хаваржилтын ажлыг эртнээс анхаарах, зохицуулах шаардлагатайг харуулж байна.

Аймгийн дүнгээр авч үзвэл **Увс, Баян-Өлгий, Архангай, Өвөрхангай, Булган, Баянхонгорын ихэнх, Ховд, Говь-Алтай, Хөвсгөл, Төв, Хэнтий аймгуудын** зарим сумдын нутгаар бэлчээрийн даац олон дахин хэтэрч гарсан тул мал өвөлжилт, хаваржилтын нөхцөл хүндрэхээр байна.

Даац их хэмжээгээр хэтэрсэн нутагт Баян-Өлгийн **Өлгий, Ногооннуур, Баяннуур, Толбо, Увсын Сагил, Ховдын Эрдэнэбүрэн, Ховд, Цэцэг, Хөвсгөлийн Арбулаг, Түнэл, Алаг-Эрдэнэ, Архангайн Цэцэрлэг, Хайрхан, Эрдэнэмандал, Өлзийт, Өгийнуур, Хашаат, Өвөрхангайн Уянга, Нарийнтээл, Говь-Алтайн Хөхморьт, Баянхонгорын Баянлиг, Өмнөговийн Мандал-Овоо, Хүрмэн, Булганы Хутаг-Өндөр, Сайхан, Орхон, Бүрэгхангай, Баяннуур, Рашаант, Сэлэнгийн Сайхан, Орхон, Төвийн Баянхангай, Баянцогт, Дундговийн Гурвансайхан, Дорноговийн Иххэт, Дэлгэрэх, Сүхбаатарын Уулбаян** сумд орж байна.

Бэлчээрийн даац онцгой их хэтэрч гарсан дээрх сумдад мал өвөлжих, хаваржих нөхцөл хүндрэхээр байгаа тул зохицуулалт хийх зайлшгүй шаардлагатай.

Мөн энэ жилийн зуншлага оройтсоноос бэлчээрийн өвс ургамлын ургалт гүйцээгүй, мал тарга тэвээрэг бүрэн авч чадаагүй зэрэг онцлог нөхцөл үүсээд байгааг харгалзан үзэх нь чухал юм.

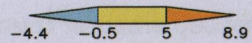
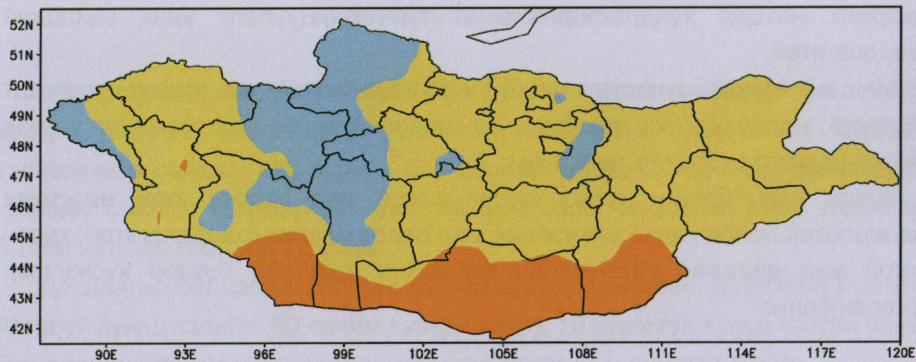
Аймаг, сум, багийн нутагт хэдэн толгой мал **отроор орж өвөлжих** бололцоотой болон хэдий хэмжээний мал **отроор гарах** шаардлагатай, хэдэн толгой мал **даацаас хэтэрч байгааг** аймаг, сум, баг бүрээр хүснэгтээр гаргасан болно

Хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэлд нөлөөлөх талаар зөвлөмж

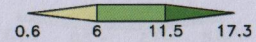
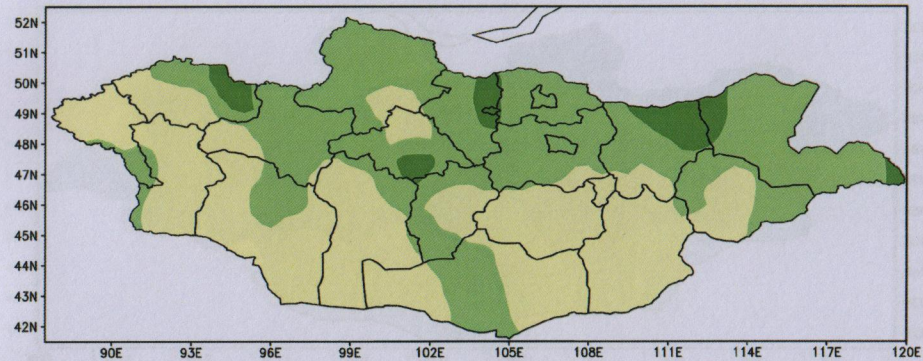
Цаг агаарын ерөнхий төлөвөөр агаарын температур 2015 оны X-XI сард нутгийн хойд хагаст олон жилийн дунджийн орчим, нутгийн өмнөд хэсгээр уг дунджаас 0.5-1.0 градусаар дулаан, XII сард ихэнх нутгаар дунджийн орчим байх төлөвтэй.

Хур тунадас X сард баруун зүгийн нутгийн хойд, төвийн нутгийн баруун хэсэг, зүүн зүгийн ихэнх нутгаар, XI сард нутгийн баруун ба өмнөд хил орчмын нутаг, төв, зүүн зүгийн ихэнх нутгаар, XII сард нутгийн ихэнх хэсгээр олон жилийн дунджаас ахиу, бусад нутгаар дунджийн орчим орох төлөвтэй байна.

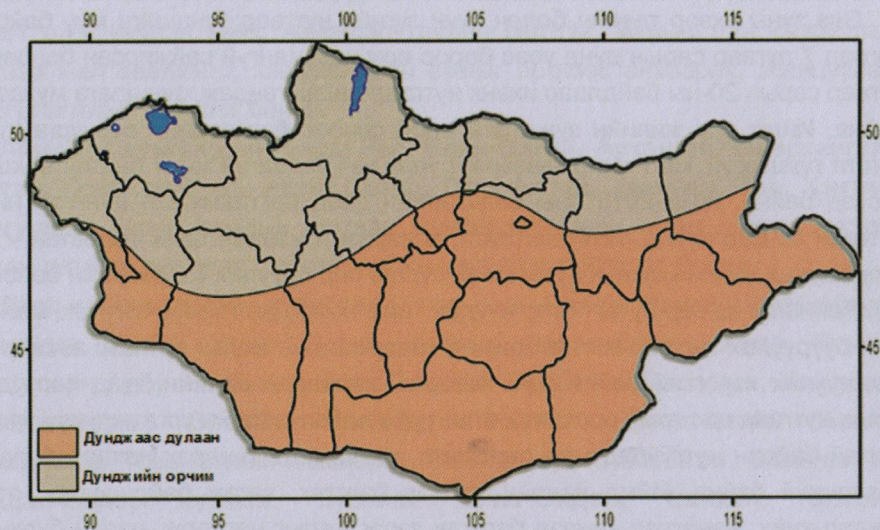
Энэ зуны эхээр төвийн болон зүүн зүгийн нутгаар зуншлага муу байсан бөгөөд 7 дугаар сарын дунд үеэс бороо орж харьцангуй сайжирсан боловч 8 дугаар сарын 20-ны байдлаар ихэнх нутгаар дахин гандаж, зуншлага муудсан байна. Иймд энэ жилийн зуншлага оройтсоноос бэлчээрийн өвс ургамлын ургалт гүйцээгүй, мал тарга тэвээрэг бүрэн авч чадаагүй зэрэг онцлог нөхцөл үүсээд байна. 2015-2016 оны бэлчээрийн даац багтаамжийн дүнгээр нийт нутгийн 60-аад хувьд мал өвөлжилт, хаваржилт хэвийн байх төлөвтэй ч 40 гаруй хувьд өөрийн сумын нутагт мал сүргээ онд оруулах бэлчээрийн боломж муу байнагаа нь өөр нутагт отор нүүдэл хийх, нэмэгдэл тэжээл бэлтгэх, малын тоог бууруулах зэргээр мал өвөлжилт, хаваржилтын ажлыг эртнээс анхаарах, зохицуулах хэрэгтэй байна. Цаг агаарын төлөвөөр өвлийн дунд саруудад ихэнх нутгаар цас ахиу орох төлөвтэй тул зун бэлчээрийн ургамал муу ургаж гантай байсан нутгуудад мал өвөлжилт, хаваржилт хүндрэх нөхцөл бүрдэж болзошгүй байна. Иймд хадлан тэжээл бэлтгэх, татаж байршуулах, отор нүүдэл хийх, нэмэгдэл тэжээл бэлтгэх зэрэг ажлыг цас орж, цасан бүрхүүл тогтох, уул даваа хаагдах, эрс хүйтрэхээс өмнө эртнээс оновчтой зохион байгуулах шаардлагатай байна.

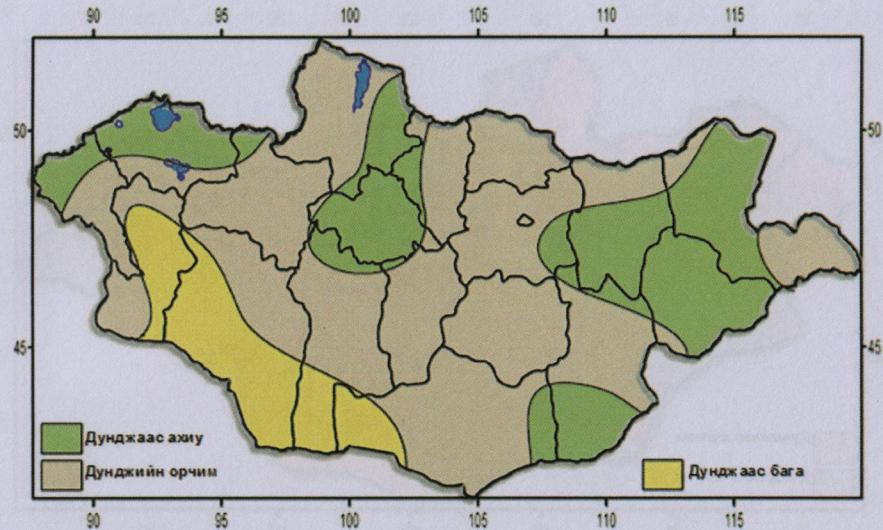
10 дугаар сарын агаарын температурын олон жилийн дундаж (°C)

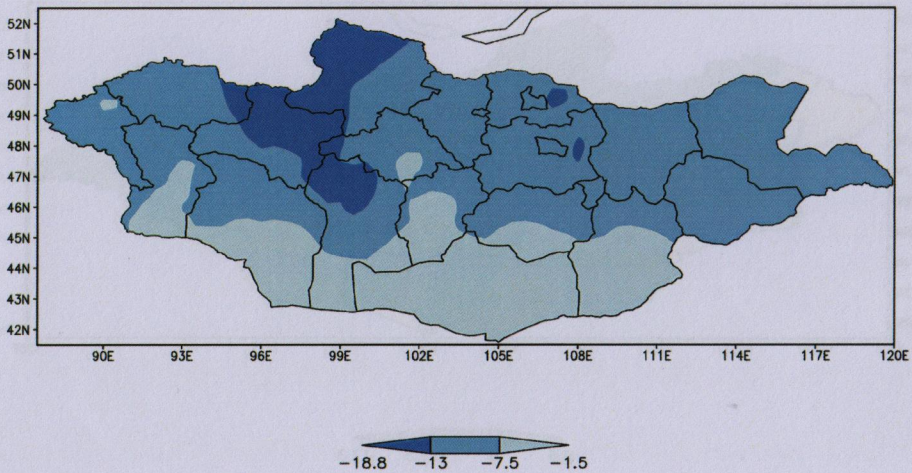
10 дугаар сарын хур тунадасны олон жилийн дундаж (мм)

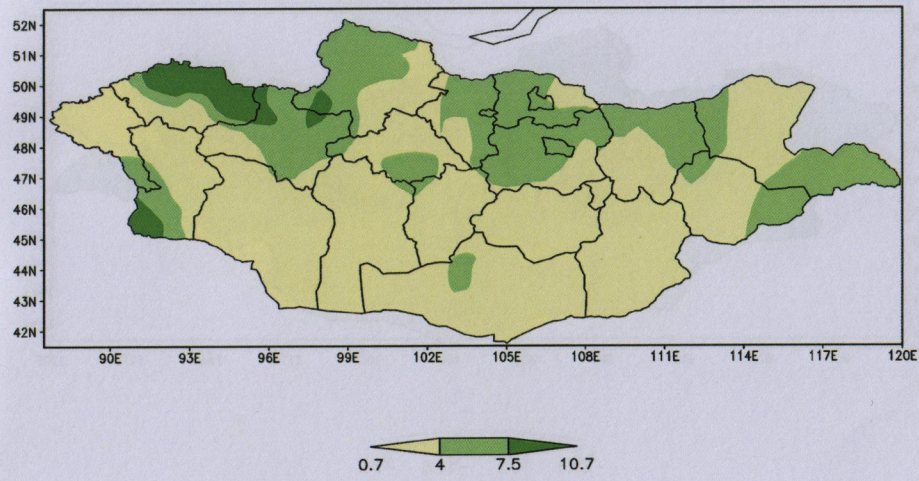
1 дүгээр зураг. 10 дугаар сарын агаарын температурын урьдчилсан мэдээ

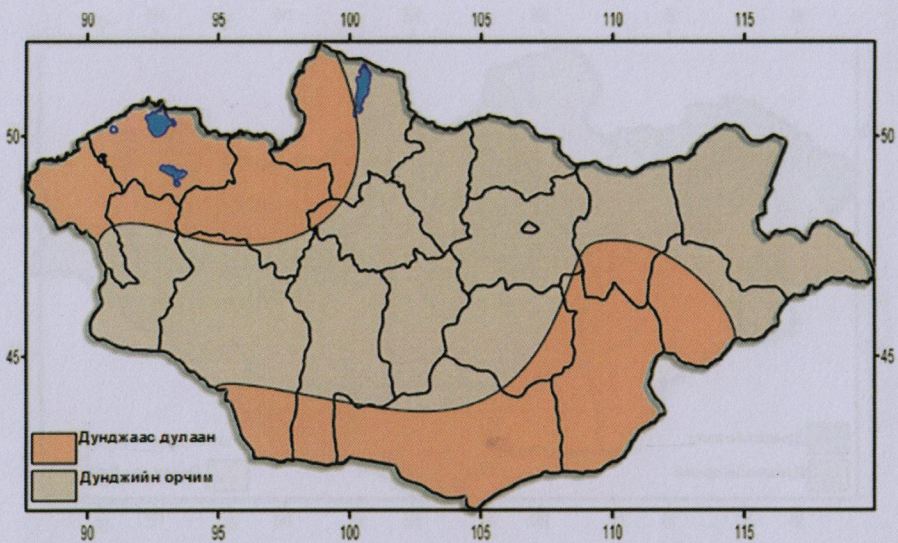
2 дугаар зураг. 10 дугаар сард орох хур тунадасны урьдчилсан мэдээ

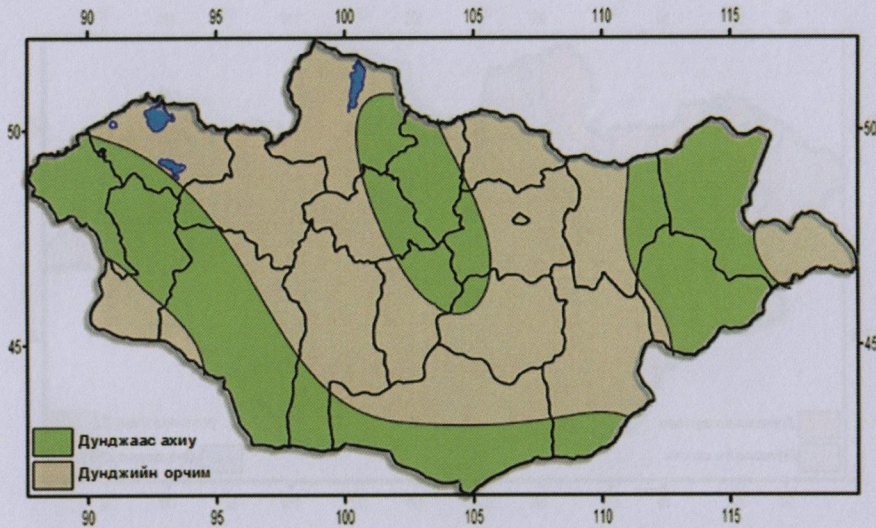
11 дүгээр сарын агаарын температурын олон жилийн дундаж (°C)

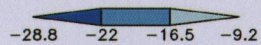
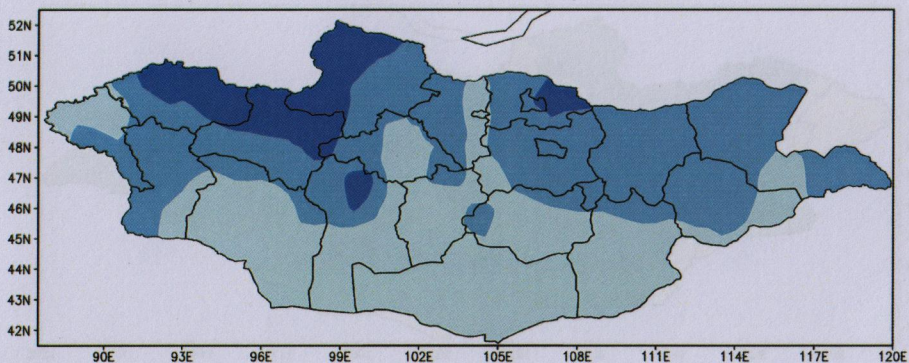
11 дүгээр сарын хур тунадасны олон жилийн дундаж (мм)

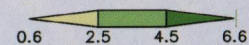
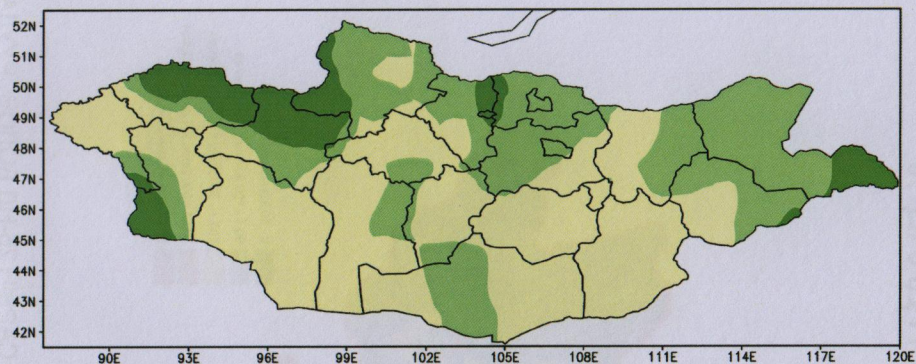
3 дугаар зураг. 11 дүгээр сарын агаарын температурын урьдчилсан мэдээ

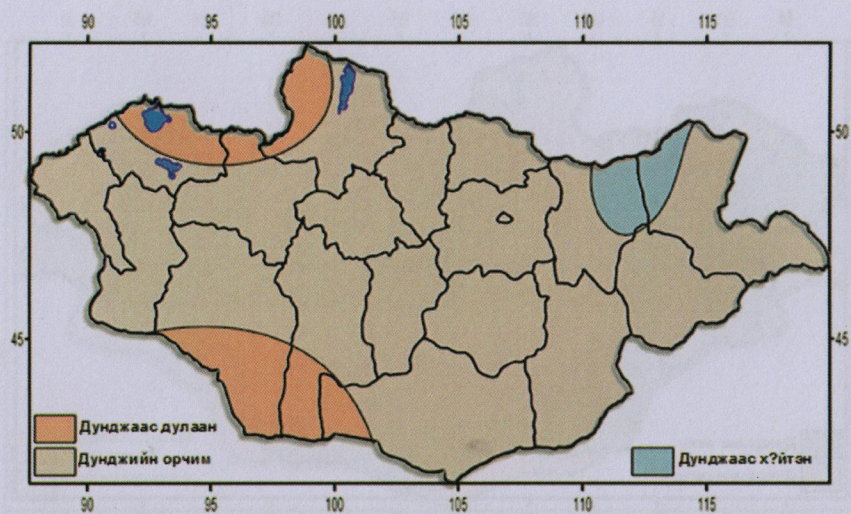
4 дүгээр зураг. 11 дүгээр сард орох хур тунадасны урьдчилсан мэдээ

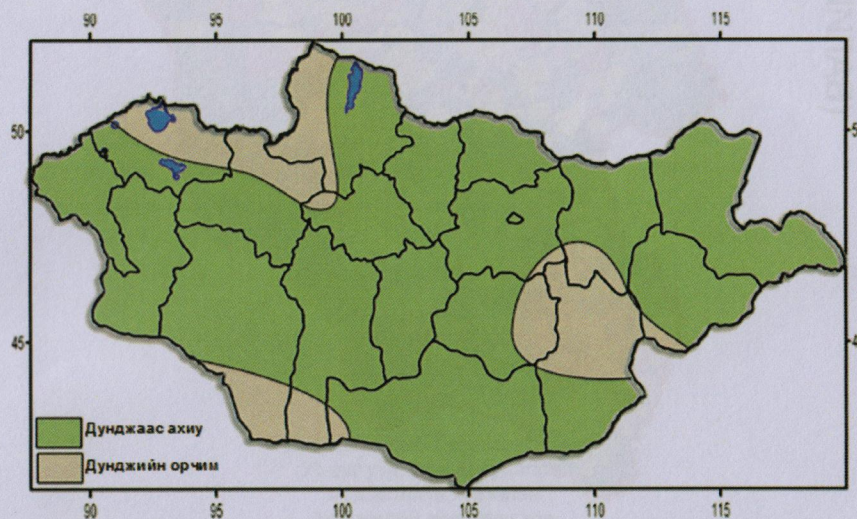
12 дугаар сарын агаарын температурын олон жилийн дундаж (°C)

12 дугаар сарын хур тунадасны олон жилийн дундаж (мм)

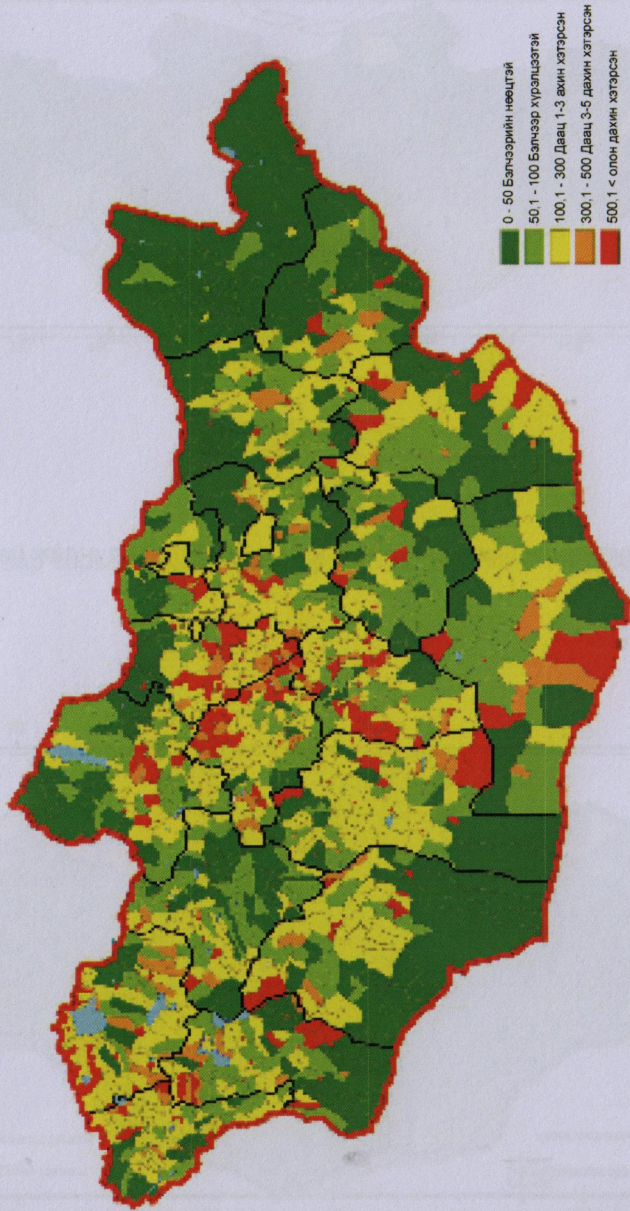

5 дугаар зураг. 12 дугаар сарын агаарын температурын урьдчилсан мэдээ

6 дугаар зураг. 12 дугаар сард орох хур тунадасны урьдчилсан мэдээ

2015-2016 ОНЫ ӨВӨЛ, ХАВРЫН БЭЛЧЭЭРИЙН ДААЦ %
(БАГИЙН НУТГААР)

УС ЦАГ УУР, ОРЧНЫ СУДАЛГАА, МЭДЭЭЛЛИЙН ХҮРЭЭЛЭНД 2015 ОНЫ 8 ДУГААР САРЫН 25-НД БОЛОВСРУУЛАВ.

Ерөнхий төлөв боловсруулсан:
Ус цаг уур, Орчны судалгаа
мэдээллийн хүрээлэн
Урьдчилан мэдээлэх төв

Хэвлэлийн эх боловсруулсан:
Архив мэдээллийн хэлтэс
Мэдээллийн студи